

AZ EGYETEMEK SZEREPVÁLLALÁSA AZ AKTÍV IDŐSÖDÉS TÁMOGATÁSÁBAN

THE ROLE OF UNIVERSITIES IN SUPPORTING ACTIVE AGEING

Fülöp Tamás ^{1*}

¹ Nemzetközi Gazdaságtan Tanszék, Gazdaságtudományi Kar, Neumann János Egyetem, Magyarország
<https://orcid.org/0009-0001-0628-1451>

<https://doi.org/10.47833/2025.3.ART.001>

Kulcsszavak:

aktív idősödés
egészségmegőrzés
generációs együttműködés
élethosszig tartó tanulás
egyetemi szerepvállalás

Keywords:

active ageing
health preservation
generational cooperation
lifelong learning
university involvement

Cikktörténet:

Beérkezett 2025. június 13.
Átdolgozva 2025. június 18.
Elfogadva 2025. július 22.

Összefoglalás

A tanulmány célja, hogy feltárja a felsőoktatási intézmények szerepét, lehetőségeit az aktív és pozitív idősödés támogatásában, annak érdekében, hogy az idősödő társadalom jelentette gazdasági és társadalmi kihívások megfelelő kezelését előmozdíthassuk. Az egyetemek kiemelkedő és fontos szerepet játszhatnak az idősebb generációk szellemi, lelki és testi egészségének megőrzésében, hosszútávú munkaerőpiaci és társadalmi aktivitásuk megőrzésében. A tanulmány a statisztikai adatok és a demográfiai kutatási eredmények áttekintésével és feldolgozásával összegzi az idősödés gazdasági, társadalmi kihívásait, valamint a jó gyakorlatok feldolgozásával, elemzésével innovatív javaslatot kíván tenni az egyetemek aktív idős korban betöltött lehetséges szerepére, kiemelve a beavatkozás és részvétel fókuszpontjait.

Abstract

This study explores the role of higher education in fostering active and positive ageing, aiming to address the economic and social challenges posed by an ageing society. Universities can play a prominent and important role in preserving the mental and physical health of older generations, in maintaining their long-term labor market and social activities. In this research, I present the social challenges of aging by analyzing statistical data and, by processing and analyzing good practices, I intend to make an innovative proposal on the possible role of universities in active aging.

1. Bevezetés

A politika, a gazdaság, a társadalom és a tudomány egyre több szereplője ismeri fel, hogy a 21. századi fejlett nyugati társadalmak egyik legjelentősebb gazdasági és szociális kihívása a társadalom elöregedése. A népesség idősödése globálisan is megfigyelhető tendencia, de különösen nagy problémát jelent ez az Európai Unióban és a fejlett országokban. A születéskor várható élettartam drámai növekedése – köszönhetően az egészségügyi ellátás és az életkörülmények javulásának – a szuperidős társadalmak kialakulását eredményezi. [18] Mindez

* Kapcsolattartó szerző. E-mail cím: fulop.tamas@nje.hu

Európa számos országában együtt jár a születések számának csökkenésével, ami a kedvezőtlen demográfiai folyamatokat tovább erősíti. Ezekben a társadalmakban a 65 évnél idősebbek aránya a 21. század második harmadára meghaladja a 25%-ot is. Ezek a demográfiai folyamatok nemcsak a gazdasági és társadalmi fenntarthatóság kérdését vetik fel, hanem hatással vannak a munkaerőpiaci és foglalkoztatási folyamatokra, valamint a nyugdíj- és egészségügyi rendszer biztonságára is, nagyon komoly gazdasági és társadalomszervezési kihívásokat előidézve.

A várható élettartam növekedése miatt a szuperidős társadalmakban egy új életszakasz, az időződés korszaka jelenik meg, amely számtalan kihívást, feladatot, de egyúttal lehetőséget is rejt magában. A gazdaság- és társadalomszervezés szempontjából a legfőbb probléma az, hogy még nincs megfelelő gyakorlatunk ennek az új életszakasznak a hasznos és tartalmas kitöltésére, és nincsenek kellően elfogadott normáink, hagyományaink az időződés korszakának pozitív megéléséhez, tartalmas és egészséges eltöltéséhez.

A társadalmi jóllét és kohézió szempontjából nagy jelentősége van annak, hogy az időződő társadalom kihívásaira milyen válaszokat tudunk adni. Az idősebb generációk munkaerőpiaci és társadalmi szerepvállalásának növelésében, az aktív időződés támogatásában, a generációk együttműködésében a felsőoktatási intézményeknek, mint a tudásmegosztás, valamint az intellektuális, szellemi és fizikai aktivitás innovációs központjainak meghatározó szerep juthat.

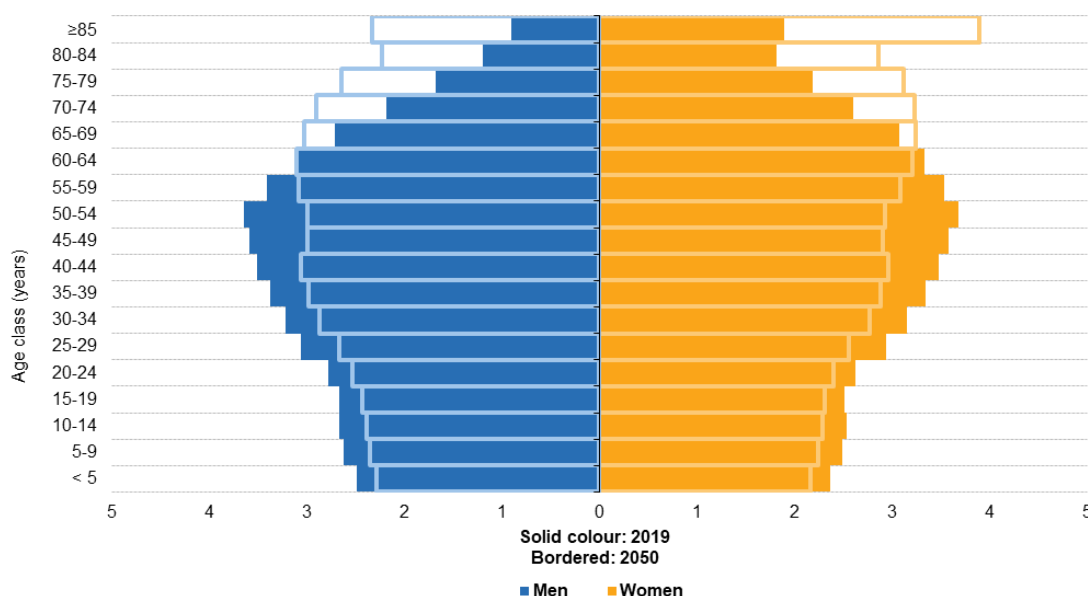
Az elmúlt évtizedek során az egyetemek – alapfeladataik, vagyis a 18-25 éves korosztály oktatása, tehetséggondozása és kompetenciafejlesztése mellett – egyre nagyobb számban ismerték fel az idősebb generációk képzésének, az élethosszig tartó tanulás támogatásának, a szenior egyetemi kurzusok meghonosításának a jelentőségét. Az egyetemek aktív idősödéssel kapcsolatos, illetve az idősebb generációk számára nyújtott szolgáltatásai iránt pedig éppen az idősebb generációk létszámának növekedésével összefüggésben mutatkozik egyre határozottabb igény. A felsőoktatási intézmények – a társadalmi felelősségvállalás szempontrendszerén túlmutató módon – az idősebb generációk társadalmi, gazdasági aktivitásának, szellemi és fizikai egészsége megőrzésének támogatásán túl jelentős mértékben hozzájárulhatnak a szociális kohézió, a generációk közötti együttműködés erősítéséhez, a munkaerőpiaci igények kielégítéséhez, a lokális közösség innovációs képességének fejlesztéséhez, és mindezek révén összességében az adott térség és az ország versenyképességének növeléséhez.

2. A társadalom előregedésének főbb jellegzetességei az aktív időződés szempontjából

A népesség előregedése a demográfiai változások egyik alapvető folyamata. A társadalom előregedésével együtt járó változások azonban túlmutatnak az idősök, fiatalok és munkaképes korúak számán és arányán. A folyamat alapvetően megváltoztatja a teljes korösszetételt, átformálja a népesség korstruktúráját és az azt reprezentáló „korfát”. Ezért meg kell tanulnunk ezzel a folyamattal együtt élni, a társadalmat érintő beavatkozásoknak pedig – hosszú távú gondolkodással – lehetőség szerint meg kell akadályozniuk, vagy legalább is el kell kerülniük az ebből eredő problémákat és konfliktusokat. Az időződés ugyanakkor hosszú távú folyamat, hatásai viszonylag lassan, de annál jelentősebb erővel bontakoznak ki, ezért a megfelelő válaszlépések gazdasági és társadalmi szempontból egyaránt rendkívül komplex megközelítést igényelnek, és hosszútávú, felelősségteljes döntéseket tesznek szükségessé. Emiatt mind a gazdaság, mind a társadalom szereplőinek fel kell készülniük a hatások kezelésére és a megfelelő megoldások, alternatívák kidolgozására. [\[12\]](#)

Szociológusok és társadalomkutatók évtizedek óta felhívják a figyelmet arra, hogy a demográfiai előregedés az Európai Unió jelentős részében már a következő évtizedben komplex gazdasági és társadalmi kihívásokat eredményez. Az EUROSTAT adatai szerint 2013 és 2023 között átlagosan 3 százalékponttal nőtt a 65 év felettiek aránya az EU tagállamaiban. A társadalom további előregedése várhatóan a következő időszakban is meghatározó tendencia marad, és a számítások szerint a 65 év felettiek aránya a teljes népességen belül másfél évtized múlva várhatóan megközelíti a 25%-ot, és 2050-re akár a 30%-ot is elérheti.

Population pyramids, EU-27, 2019 and 2050
(% share of total population)

Note: all data as of 1 January. 2019: estimates and provisional. 2050: population according to the 2019 projections, baseline variant (EUROPOP2019).

Source: Eurostat (online data codes: demo_pjangroup and proj_19np)

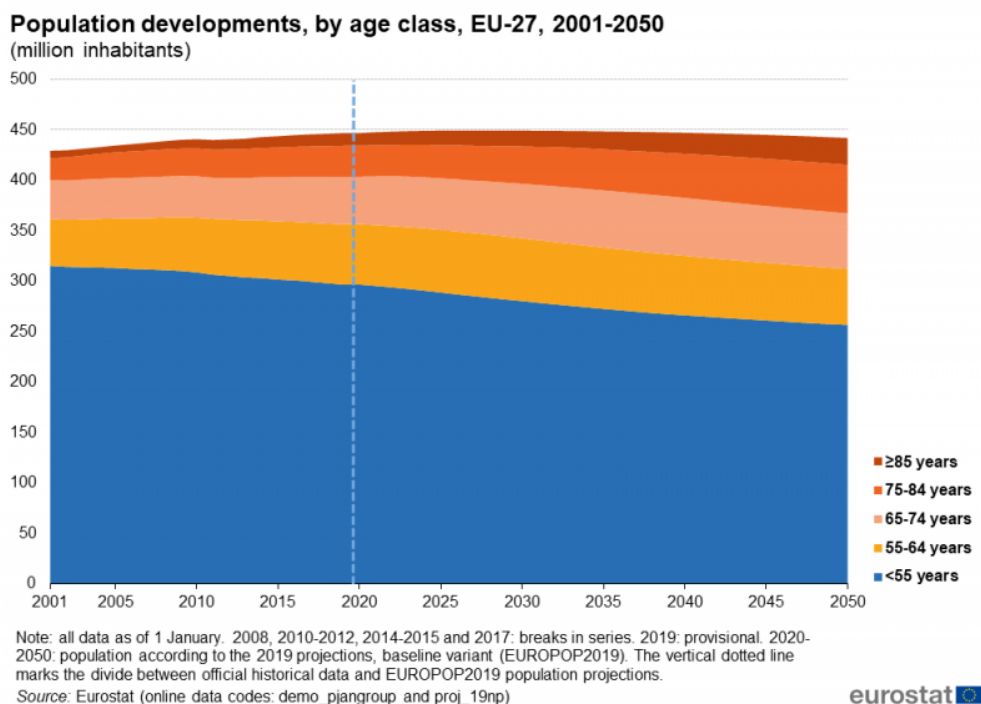
eurostat

1. ábra. Az Európai Unió 27 tagállamának várható népesedési korfája 2019 és 2050 (a teljes népesség százalékos arányában)

Egyetemek szerepvállalása az aktív idősödés támogatásában

Forrás: EUROSTAT ([https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Population_pyramids_EU-27_2019_and_2050_\(%25_share_of_total_population\)_AE2020.png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Population_pyramids_EU-27_2019_and_2050_(%25_share_of_total_population)_AE2020.png)) (2025. 02. 22.)

2020-ban az Európai Unióban a 65 évesek és annál idősebbek arányát kifejező időskori eltartottsági ráta 32%-os volt. Az unió egyes országaiban a népesség elöregedettsége mindemellett jelentős különbségeket mutat, jóllehet a társadalmi idősödés mutatója a fejlett országokra jellemző módon szinte valamennyi tagállamban viszonylag magas. Az időskorúak eltartottsági rátája 2020-ban Olaszországban, Finnországban és Görögországban volt a legmagasabb a maga 35% feletti arányával, míg 25% alatti értékével Luxemburgban, Írországon, Cipruson és Szlovákiában volt ez az arány a legalacsonyabb. Magyarország a maga 30,3%-os értékével az unió középmezőnyébe tartozott a 21. század harmadik évtizedének elején. Az Eurostat előreszámítási adatai szerint az EU tagállamaiban az időskori eltartottsági ráta az évszázad utolsó harmadáig várhatóan folyamatosan és egyenletesen emelkedni fog, értéke a tagállamok összességét tekintve 2070-ben eléri majd az 54%-ot, ami azt jelenti, hogy egy 65 év feletti állampolgárra kevesebb mint két 15–64 év közötti életkorú lakos jut majd. A 27 tagállamban ez az arány várhatóan 45–63% közötti értékeket fog elérni. A legkedvezőtlenebb helyzetben a becslések szerint 2070-ben Lengyelország, Portugália, Olaszország és Litvánia lesz, várhatóan 60% feletti értékkel, míg a legkedvezőbbben Svédország, Ciprus és Írország a valamivel kevesebb, mint 50% alatti rátával. [15]

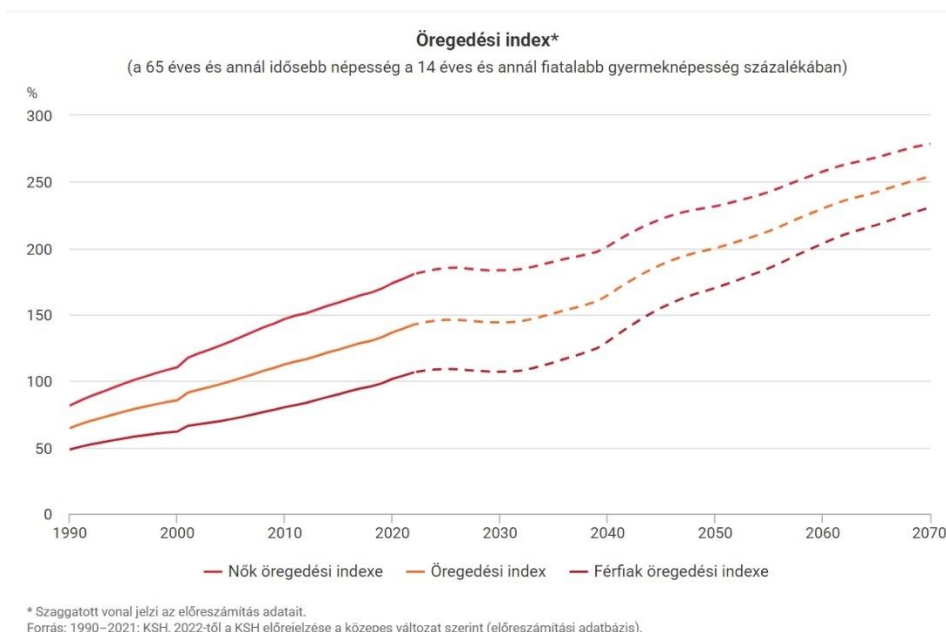

2. ábra. Az EU népességének alakulása korosztályok szerint 2001-2050 (millió lakos)

Forrás: EUROSTAT ([https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Population developments, by age class, EU-27, 2001-2050 \(million inhabitants\) AE2020.png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Population_developments,_by_age_class,_EU-27,_2001-2050_(million_inhabitants)_AE2020.png)) (2025. 02. 22.)

Magyarországon a 21. század második évtizedének végére az idősödő társadalom demográfiai szerkezete olyan mértékben átalakult, hogy a 65 évnél idősebbek aránya a népesség szerkezetén belül meghaladta a gyermekek, vagyis a 14 év alatti társadalmi csoport arányát. [1] A magyar társadalom öregedési indexe pedig az 1980-ban rögzített 61,9-ről 2021-ben 139,9-re változott. Az öregedési index tulajdonképpen arra mutat rá, hogy a magyar társadalom – hasonlóan a nyugat-európai országok népességéhez – folyamatosan idősebbé válik, és az elmúlt két évtized alatt az átlagéletkor közel négy évvel növekedett. Magyarországon az időskori eltartottsági ráta az 1990. évi 20%-ról három évtized alatt 31,2%-ra nőtt, azaz ezer aktív, 15–64 éves korúra 312 fő 65 éves és annál idősebb korú lakos jutott 2021 elején. Az időskorú eltartottsági ráta a korábbi időszak növekedését követően várhatóan egy ideig stagnálni fog, majd az előrejelzések szerint a 2030-as évek végétől gyorsuló ütemben folyamatosan újra emelkedik, és értéke 2070-ben akár 61,2% is lehet, ami azt jelenti, hogy ezer fő 15–64 évesre 612 fő 65 éves és annál idősebb lakos jut majd.

A társadalomkutatások adatai szerint a magyar társadalom öregedési indexének értéke, amely a hosszú távú demográfiai kilátásokat leginkább kifejező mutató, az 1990-es évek óta folyamatosan és dinamikusán emelkedik. 1990-ben ugyanis 100 gyermekkorúra még csak 64 időskorú lakos jutott, míg 2021-ben ez a létszám már 139 fő volt. A KSH adatai alapján a mutató értéke töretlenül növekedett az elmúlt évtizedekben is, és a jelenlegi korösszetételt tekintve ez a tendencia a közeljövőben sem változik majd. Az öregedési index a következő évtizedekben egy átmeneti stagnálást követően várhatóan lendületesen tovább emelkedik majd, és 2035-re valószínűleg eléri a 150-et, míg 2070-re meghaladhatja a 250-et is. Mindez azt jelenti, hogy Magyarország is belép a szuperidős társadalmak körébe, ahol az idősek létszáma közel két és félszerese lesz a gyermekekének. [15] Mindez szükségessé teszi, hogy az elkövetkezendő évtizedek negatív gazdasági és társadalmi hatásait mérséklendő, már a jelenkorban is lépéseket tegyünk az idősebb generációk aktivitásának megőrzése és fejlesztése érdekében.

3. ábra. Az öregedési index alakulása Magyarországon 1990-2070

Forrás: KSH – Az aktív korúak és idősök aránya – Fenntartható fejlődési célok
(<https://www.ksh.hu/sdg/4-19-sdg-1.html>) (2025. 02. 23.)

Magyarország vonatkozásában a társadalmi idősödés egyfelől a javuló életkilátásokra és életkörülményekre, nagyobb mértékben viszont az alacsony termékenységre vezethető vissza. 1990-ben a magyarországi népesség 13%-a, míg 2020-ban már a 20%-a tartozott a 65 éves vagy aféletti korcsoportba. 2020 elején a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatközlése szerint 1 millió 942 ezer 65 év feletti életkorú ember élt Magyarországon, akikből 439 ezren már betöltötték a 80. életévüket, 65 ezren pedig már elérték a 90 éves kort is. Hazánkban a statisztikai adatok alapján a 20–64 év közöttiek és a 65 éven felüliek arányából számított idős kori eltartottsági ráta 1990 és 2019 között 23-ról 33-ra emelkedett, és ezen mutató várható értéke 2040-re 39, 2060-ra pedig 52-re fog emelkedni. [5]

3. Gazdasági fenntarthatóság és a társadalom innovációs képessége – az aktív idősödés foglalkoztatási és társadalomszervezési vetületei

A társadalom idősödésével együtt járó kihívások közül kiemelkedik az elmúlt évtizedekben kialakult nyugdíjrendszerek fenntarthatóságának kérdése, valamint az egészségügyi kiadásokra és az idős gondozásra fordított központi források várható növekedésének terhe. Köztudott, hogy a nagyobb létszámú nyugdíjas még a fejlett országokban is fokozott nyomást jelent a nyugdíjrendszerekre és a társadalombiztosításra; következésképpen a kormányoknak várhatóan módosítaniuk kell a nyugdíjkorhatárt és a nyugdíjuttatásokat a fenntarthatóság megőrzése érdekében.

Mindezek mellett egyre hangsúlyosabbá vált az a meggyőződés, hogy az idősebb generációk munkaerőpiaci és társadalmi aktivitásának, szellemi és fizikai egészségének megőrzése csökkentheti az ellátórendszerek terhelését, és pozitív módon befolyásolhatja a gazdaság versenyképességét, a társadalom jólétét. Az aktív idősödés szempontjából a társadalmi előregedés egyik kulcskérdése, hogy az idősebb generációk testi és lelki egészsége hogyan változik az életkorral, hiszen a jobb egészségi állapotúak tovább maradhatnak aktívak, kevésbé szorulnak rá az ellátórendszerekre és nagyobb mértékben járulhatnak hozzá a társadalom jólétéhez. Mindez előnyös lehet a foglalkoztatás és a munkaerőpiac számára, de pozitívan befolyásolhatja a globális és lokális társadalmi folyamatokat, bővítheti a fogyasztást és csökkentheti az egészségügy terheit. Az idősök egészsége ugyancsak pozitív hatással van a családokra és a közösségekre is, hiszen az egészségesebb idősök nemcsak a munkaképes családtagok gondozási terheit könnyíthetik meg,

hanem aktívan támogathatják a fiatalabb nemzedékeket is azáltal, hogy segítik a gyermekgondozást, vagy – például önkéntes tevékenységgel – hozzájárulnak a veszélyeztetett és hátrányos helyzetű csoportok jólétéhez, támogatásához.

Magyarországon a várható élettartam, illetve az egészségben várható élettartam növekedésének, és ezzel összefüggésben a nyugdíjkorhatár emelésének következtében az idősödő korosztályok napjainkban már egyre tovább dolgoznak, ebből eredően a nyugdíjasként eltöltött, várható évek száma a húsz évvel ezelőttihez képest csökkent. A nyugdíjba vonulás után várható évek száma a férfiak esetében 15,9 év, a nők esetében 22,9 év volt 2018-ban. [5] Sajnos a statisztikai adatok alapján a 65 év feletti magyar lakosság egészségi állapota, aktivitása és foglalkoztatási rátája ma rosszabb az Európai Unió átlagánál. [6] Európai összehasonlításban Magyarország azon országok közé tartozik, ahol az aktív idősödés objektív egészségügyi feltételei, valamint tényleges tartalma, és az ezt meghatározó környezeti tényezők tekintetében is jelentősebben elmarad az európai átlagtól. Mindezek együttesen eredményezik azt, hogy az időskorú magyar lakosságnak jelentős elmaradása mutatkozik a foglalkoztatás, a társadalmi aktivitás, az egészséges és biztonságos életvitel, a fizikai és szellemi aktivitás, az öngondoskodás, valamint a társadalmi részvétel dimenziójában az EU tagállamok átlagához képest. [5] Ezért is fontos kiemelni, hogy az idősödő társadalom lelki és testi egészségének megőrzésében, a gazdasági és társadalmi aktivitás fenntartásában a társadalomszervezés, az egészségügy, az oktatás, a kultúra és közművelődés szereplőinek meghatározó és egyedülálló szerep jut.

Amint egy amerikai tanulmány rámutatott, a társadalom idősödése több szempontból is jelentős hatással van a munkaerőpiacra és a foglalkoztatási rendszerekre. [22] E kihívások kezelése átfogó szakpolitikákat és innovatív megoldásokat igényel a kiegyensúlyozott és fenntartható munkaerőpiac biztosítása érdekében. A társadalom idősödésének egyik legjelentősebb hatása a munkaerőállomány zsugorodása, mivel a munkaképes korú népesség létszámának csökkenése törvényszerűen munkaerőhiányhoz vezethet, ami kihat a termelékenységre és a gazdasági növekedésre egyaránt. Lehetséges megoldás lehet az idősebb felnőttek arra való ösztönzése, hogy hosszabb ideig maradjanak a munkaerőpiacon, ennek azonban elengedhetetlen feltétele az egészség megőrzése, az egész életen át tartó tanulás előmozdítása, a munkahelyek idősbarát átalakítása, a közgondolkodás formálása és a társadalom edukációja. A népesség előregedésével párhuzamosan nagy mértékben csökken a munkaképes korúak létszáma, ami kisebb munkaerőállományhoz vezet, mindez pedig megnehezíti a munkaadók számára a megfelelő szakemberek megtalálását. A kedvezőtlen folyamat együtt jár a munkaerőpiaci készségek és kompetenciák növekvő hiányával is, mivel az idősebb munkavállalók gyakran értékes, nehezen pótolható készségekkel és tapasztalattal mennek nyugdíjba, mindez pedig komoly kapacitás- és készséghiányokat eredményezhet a különböző ágazatokban. E tendencia különösen az egészségügyet érintheti, mivel egyszerre csökken a szakképzett munkaerő mértéke, miközben az ellátórendszerekben az idősök számának növekedéséből eredően növekvő kereslet képződik.

Magyarországon az 57 és 64 év közötti társadalmi csoport gazdasági aktivitása az ezredfordulóig nagyon alacsony volt, a korosztály foglalkoztatási rátája csupán 30% körüli értéket ért el a 2000-es évek elején. Az elmúlt évtizedben a munkaerőpiaci változásoknak köszönhetően az 57-64 évesek foglalkoztatása dinamikusan nőtt, és 2020-ra már meghaladta a 60%-ot. Míg 2011-ben az 57-64 éveseknek kevesebb, mint negyede dolgozott csak, 2017-ben a korosztály közel 40%-a már aktív volt. Ezekből az adatokból arra a következtetésre juthatunk, hogy a fiatalabb generáció körében egyre jellemzőbb, hogy idősebb korban vonulnak nyugdíjba, és tovább maradnak aktívak: 2011-ben még az idősebb aktív korúak közel 60%-a volt nyugdíjas, míg 2017-ben már csak 47%-uk tartozott a nyugdíjasok körébe. A 2010-es évektől tapasztalható bővülő foglalkoztatás ellenére azonban az időskorúak foglalkoztatottságában továbbra is számottevő a lemaradásunk: Magyarországon közel egyötödével magasabb a nyugdíjasok társadalmon belüli aránya, mint a nyugati országokban. [6] Az idősebb generációk tovább foglalkoztatásnak azonban számos előfeltétele van. Ezek közül is kiemelkedik a munkaképesség, a motiváltság fenntartása mellett a képzések, továbbképzések és az idősbarát munkakörülmények szükségessége.

Az idősebb generációk munkaerőpiaci aktivitásának növekedése mellett azt is meg kell jegyezni, hogy a magyarországi idősöknek közel háromnegyede a meghatározott nyugdíjkorhatár elérését követően – közöttük olyanok is, akik jöllehet még egészségi állapotukat tekintve aktívak maradhatnának – minél hamarabb szeretnének nyugdíjba menni. [6] A munkaerőpiaci aktivitásban

természetesen az egyének egészségi állapota is fontos szerepet játszik, de Magyarországon például az iskolai végzettség, továbbá a tudás- és a kompetenciák megújításának képessége, illetve a tanulási hajlandóság is alapvetően meghatározza, hogy az egyén meddig képes aktív maradni a munkaerőpiacon. Emellett nem szabad megfeledkeznünk arról sem, hogy az idősebb munkavállalók számos előnnyel rendelkeznek a munkaerőpiaci kompetenciák és tapasztalatok terén – például lojalitás, elkötelezettség, munkateljesítmény, értékteremtés, kisebb igény a speciális juttatásokra, alacsonyabb fluktuáció vagy erős munkamorál –, amelyek lehetővé teszik számukra, hogy versenyképesek és értékesek maradjanak a munkáltatók és a vállalatok számára idősebb koruk mellett is. Ahhoz, hogy a 65 év feletti generációkat hatékonyabban bevonhassuk a munkaerőpiacra, jobban meg kell értenünk ezen korosztályok munka világával kapcsolatos igényeit, szándékait, elvárásait és tapasztalatait.

A foglalkoztatási rendszerben felmerülő jelenségekkel kapcsolatban fontos megemlíteni a munkahelyek idősbarát alkalmazkodó- és befogadóképeségének fejlesztését, a társadalom és a fiatalabb munkavállalók „érzékenyítését”, hiszen az idősebb generációk foglalkoztatása során a munkáltatóknak szükségük lehet arra, hogy a munkahelyeket és a munkakörülményeket az idősebb munkavállalók tovább foglalkoztatásához, befogadásához igazítsák, ideértve a munkaidő rugalmasságát, a technikai feltételeket, a munkakörnyezet ergonomiai adottságait is. Egy valóban innovatív és inspiráló munkakörnyezet, amely lehetőséget biztosít a fiatalabb és idősebb munkavállalók kooperációjára, a generációk együttműködésére, pozitív hatást képes gyakorolni a munkavállalók hatékonyságára és a vállalkozás eredményességére is. Emellett természetesen a tudásmegújítás, az élethosszig tartó tanulás lehetőségei és változatos formái, az át-, illetve továbbképzési programok is fontos szerepet játszanak az idősebb munkavállalók munkaerőpiacon tartásában. Ebben a folyamatban pedig az oktatási rendszereknek, így a felsőoktatásnak, a felnőttképzésnek is meghatározó feladata adódik.

A pozitív idősödés társadalmi kommunikációját és a munkaerőpiaci szereplők szemléletmódjának formálását egyszerre segíthetik elő az olyan példaértékű projektek, mint a Cédrusnet Kecskemét által kifejlesztett „Korbarát Munkahely Minősítési Program”, amelynek célja, hogy a vállalatok és szervezetek maguk is felismerjék az idősebb munkavállalók tapasztalatának, munkaképességének értékeit, és az idősebb generációk munkahelyi környezetbe történő be-, illetve visszailleszkedését saját érdekében is elősegítsék. Ez a mintaprogram iránymutatásokat, javaslatokat, módszereket és képzéseket kínál arra, hogy a munkahelyek rugalmasabbá és befogadóbbá, ezáltal pedig hatékonyabbá válhassanak a generációs tudásátadás és együttműködés révén. [7]

Mind a gazdasági növekedés hosszú távú fenntartása, mind a társadalom innovációs potenciáljának és ellenállóképességének növelése, mind pedig a nemzeti és közösségi versenyképesség biztosítása szempontjából kulcskérdés, hogy szuperidős társadalmak mennyire képesek megőrizni, fejleszteni az idősebb generációk képességeit, és mennyire tudják tanulási hajlandóságukat fenntartani, illetve bevonni őket az innovációs folyamatokba. [18] Köztudott, hogy a népesség idősödése lassíthatja a gazdasági növekedést a csökkenő aktivitáson, a csökkenő fogyasztói kiadásokon és az innovációs folyamatokban való alacsonyabb részvételen keresztül. A gazdasági versenyképesség nagy mértékben függ attól, hogy egy ország társadalma milyen széles körben és mekkora lendülettel képes befogadni és elsajátítani az élet egyre több szegmensét átható, gyorsan változó technológiai fejlesztéseket, és ebben a szükségszerű megújítási folyamatban az egyre népesebb idősebb korosztálynak is meghatározó szerepet kell vállalnia. Közös felelősségünk, hogy az idősebb generációk nyitottságát, befogadó- és tudásmegújító képességét a technológiai fejlesztések, a digitalizáció, a közösségi média, a mesterséges intelligencia vonatkozásában is fenntartsuk, hogy eredményesen kapcsolhassuk be a 65 év feletti korosztályokat is a társadalmi innovációs folyamatokba.

Az idősödő társadalom változó igényei arra készítetik az infrastruktúra, a közlekedés, a városi szolgáltatások és a közbiztonság működtetésében és fejlesztésében résztvevő társadalmi, gazdasági és államigazgatási szereplőket, hogy a települések infrastruktúráját, szolgáltatásait, középületeit, közösségi tereit, lakóingatlanainak feltételeit, közlekedési és közbiztonsági feltételeit az idősebb generációk igényeihez formálják. Ide tartozik az akadálymentes és biztonságos lakhatás, a tömegközlekedés, az egészségügyi és kulturális intézmények, sportlétesítmények, közösségi

terek és szolgáltatások, valamint a közbiztonság idősbárát szempontok szerinti átalakítása, fejlesztése.

A gazdaságfejlesztés és a fenntarthatóság szempontjából az elkövetkezendő évtizedekben valószínűleg kiemelt szerepet kap a városok korbarát fejlesztése, a közösségi szolgáltatások korbarát megújítása, újra tervezése. Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) 2005-ben indította útjára a Globális Idősbárát Városok programot, amelyben a szabadtéri terek, a közlekedés, a lakhatás, a közösségi részvétel, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés, a tisztelet és méltóság, a közügyekben való részvétel, a foglalkoztatási lehetőségek, a hatékony kommunikáció, tájékoztatás és információáramlás, valamint az egészségügyi támogatás értékelése történik az életkorbarát kritériumoknak való megfelelés szempontjából. Azóta a világ számos nagyvárosa, illetve kisebb települése is csatlakozott a programhoz annak érdekében, hogy a települések fejlesztése során ezeket a szempontokat érvényre tudják juttatni. [24] A települések korbarát fejlesztése természetesen nagy mértékben összehangolható a fenntarthatóság, az egészségesebb életkörülmények, a biztonságosabb közlekedés szempontrendszerével is. Az angliai és franciaországi jó gyakorlatok bemutatása és elemzése remélhetőleg Magyarországon is ösztönzőleg hat majd a korbarát település- és közösségfejlesztésre. [13] A felsőoktatási intézmények pedig mind a várostervezés, mind a településfejlesztés, mind a társadalmi kommunikáció, mind pedig az idősebb generációk felkészítése, a generációk közötti párbeszéd terén szerephez juthatnak.

Az elmúlt években több kiemelkedő helyi társadalmi innováció is elindult Magyarországon az idősebb generációk aktivitásának, digitális tudatosságának támogatására. Ezek közül is kiemelkedik a CédusNet Kecskemét projekt, amely egy innovatív és proaktív közösség kialakításán dolgozik Kecskeméten, Magyarország földrajzi központjában. A projekt célja, hogy az öregedéssel kapcsolatos sztereotípiákkal szembe menve új irányokat és megoldásokat mutasson, és lehetőséget teremtsen azoknak, akik idősebb korukban is aktívak szeretnének maradni. [7] Különösen nagy hangsúlyt kap a közösségszervezés, a társadalmi aktivitás, a generációk együttműködése, valamint a digitális transzformáció kihívása, amelyek a helyi gazdaság és társadalom fejlődéséhez is hozzájárulhatnak. [16]

A gazdaság digitális átalakulása és a mesterséges intelligencia az elmúlt években az idősök életminőségében és munkaerőpiaci képességeiben is kiemelt szerepet kapott. A társadalom innovációs képességének erősítése nagymértékben függ az idősebb generációk digitális képességeinek szintjétől, valamint attól, hogy mennyire képesek alkalmazni és befogadni az új technológiai innovációkat. Az aktív időskor és jólét szempontjából kulcskérdés az idősebb generáció sikeres integrálása az információs társadalomba. Az Európai Unió fejlesztési ciklusok során nagy hangsúlyt kapott az idősök számára nyújtott szolgáltatásokhoz kapcsolódó információs és kommunikációs technológiák fejlesztése, a biztonságos internethasználat elterjedése. A statisztikai felmérések azt mutatják, hogy néhány éven belül az idősök internethasználatának minősége és tudatos internethasználata sokkal fontosabb megkülönböztető tényező lesz, mint az internethasználat pusztá megléte vagy hiánya, mert az internethasználat várhatóan a 65 év feletti korosztály számára is beépül a mindennapi élet természetes tevékenységei közé. [3] A bevált gyakorlatok között ma már olyan projektek is szerepelnek, amelyek a 60 év felettiak szociális és fizikai tevékenységeit, valamint digitális kompetenciáit a kertészkedésen keresztül támogatják, beleértve a mobilalkalmazások fejlesztését. [21]

Éppen ezért egyre fontosabb, hogy a felsőoktatási intézmények szerepet vállaljanak az internet, a közösségi média és a digitális eszközök használatának népszerűsítésében és biztonságos használatában az időskorúak körében, legyen az az információkeresés és -megosztás, a kiberbiztonság, vagy akár a mesterséges intelligencia területe.

4. Generációk együttműködése és az idősödés társadalmi elfogadása

A társadalom idősödése hatással van a társas kapcsolatokra, így a családon belüli és közösségi, baráti kapcsolatokra, valamint a generációk közötti együttműködésre is. Az öregedés természetes és feltartóztathatatlan folyamatát a társas kapcsolatok változásai és az egyéni pszichoszociális tényezők is befolyásolják. Az idősödés, a mentális és fizikai egészség romlása az autonómia és a függetlenség elvesztésével, illetve az elmagányosodással is együtt járhat. Ez

jelentős részben arra vezethető vissza, hogy az idősök mozgásuk korlátozottságával, egészségi állapotuk romlásával összefüggésben gyakran nem tudnak megmaradni megszokott környezetükben, és élethelyzetük változásával nehézségeket okozhat a családi, rokoni, baráti kapcsolatok beszűkülése, a házastárs elvesztése, az önellátási képesség csökkenése, ami az életkor előrehaladtával együtt jár az elszigeteltség, a magány életérzésének megjelenésével. A többségi társadalomnak ezért kiemelt feladata az idősök, a mozgásukban korlátozottak és a fogyatékkal élők társadalmi elszigeteltségének, kirekesztésének megakadályozása.

Az idősök számára szerencsére ma már számtalan lehetőség kínálkozik arra, hogy szerepet vállaljanak és bekapcsolódjanak a közösségi életbe és a társadalom mindennapjaiba. Ilyen lehet például a gyerekek nagyszülői gondozása, vagy más felnőttek segítése, gondozása, az önkéntesség, a karitatív, jótékonyági mozgalmakba történő bekapcsolódás, amelyek bőséges teret nyújthatnak azon idősök számára, akik egészségi állapotuk vagy személyes belső motivációjuk miatt képesek és alkalmasak erre. Ezt kiegészítheti a társadalmi életbe vagy a civil szférába való bekapcsolódás, amennyiben a társadalmi részvétel lehetőségei és feltételei adottak. Felmérések szerint a magyarok közel négyötöde gondolja úgy, hogy az idősök a társadalom hasznos és megbecsült tagjai, a róluk való gondoskodás az állam és a családok közös feladata. A generációk közötti kapcsolatok, együttműködések elősegítése részben azért is fontos lehet, mert az idősök példaképekül szolgálhatnak bizonyos tárgyi ismeretek, élettapasztalatok és életstratégiák átadásában, ami több generációra is pozitív hatással lehet. A munka világában és a mindennapokban a fiatalok számára fontosak lehetnek az idősebb generáció tapasztalatai, tanácsai, segítsége, amit mind a munkaerőpiacon, mind a családi életükben hasznosan tudnak alkalmazni. A kutatók azt is hangsúlyozzák, hogy idősebb korban az egészségmegőrzés szempontjából is kiemelt jelentőséggel bírnak azok a társas, családi kapcsolatok, közösségek, amelyek a valakihez tartozás, az összetartozás élményét, örömet nyújtják, és amelyek segíthetnek elkerülni a magány és az elszigeteltség kialakulását, valamint annak hosszú távú, súlyosabb következményeit. Éppen ezért tulajdonképpen minden életszakaszban arra kell törekedni, hogy ne csak virtuális kapcsolatok, hanem valódi, a személyiséget fejlesztő, kiegészítő, támogató személyes, baráti, családi kapcsolatok is rendelkezésre álljanak az idősök számára. Nagyon igaznak érezhetjük azt az állítást, hogy az aktív időskorral nem csak időskorban kell foglalkozni, hanem az arra való felkészülést már fiatal felnőttkorban el kell kezdeni, hiszen az aktív és pozitív élményként megélt időskor egyik nem elhanyagolható eleme a generációk közötti szerves kapcsolat, a kölcsönös támogatás és együttműködés, amelyet csak tapasztalás, tanulás és személyes élmények útján lehet elsajátítani.

[19]

A társadalmi idősödés kapcsán egyre hangsúlyosabbá válik a nemzedékek közötti együttműködés jelentősége, amelynek nemcsak a munka hatékonysága, az innovációs teljesítmény, vagy a tapasztalat- és tudásátadás, hanem a társadalmi konfliktusok megelőzésében is jelentős szerepe lehet. E szociális készségek fejlesztésében az oktatási intézmények meghatározó szerepet játszanak. Közép-Európában több jó gyakorlat is megjelent az aktív időskor támogatása érdekében, Magyarországon pedig számtalan új lehetőség nyílik a folyamatos társadalmi innovációra az aktív időskor támogatása terén. [4]

A nemzedékek közötti együttműködés egyik lehetséges formája a tanulási tapasztalatok megosztásának elősegítése a különböző korcsoportokhoz tartozó egyének között. A technológiai és társadalmi változásoknak köszönhetően az intergenerációs tanulás már nem korlátozódik a családon és munkahelyen belüli tudás és szakértelem átadására, hanem a szűkebb családi kapcsolatokon kívül is megtörténik. A készségek, ismeretek, tapasztalatok generációk közötti megosztása számos pozitív hatással lehet a tudásátadásra és annak eredményességére, a társadalmi és közösségi kapcsolatokra, az ismeretszerzés és a kompetenciafejlesztés hatékonyságára, valamint a személyiségre. Fontos azonban, hogy az egyetemek által kínált intergenerációs tanulási formák, amelyek tartalmazhatnak informális vagy nem formális tanulási programelemeket is, a tanulási folyamat során vegyék figyelembe a különböző korcsoportok sajátosságait és igényeit. [20]

Az egész társadalom számára kiemelkedő jelentősége van annak, hogy a várható élettartam növekedéséből fakadó idősödést egyre többen éljék meg lehetőségként, új életszakaszként. Ebben nélkülözhetetlen szerepet játszik a hasznosság élményét adó társadalmi szerepvállalás. A célzott programok, rendezvények, szabadidős, szellemi és testi kikapcsolódási lehetőségek hatékony

megoldást nyújtanak az idősebb generáció igényeinek kielégítésére. Ebben pedig számos jó gyakorlatra lehetőséget kínálnak a felsőoktatási és kulturális intézmények, valamint a közgyűjtemények. [\[11\]](#)

5. Az aktív és pozitív idősödés felé

Az aktív időskorra vonatkozó tradicionális meghatározások általában egyetértenek abban, hogy az aktív idősödés elsősorban azt jelenti, hogy az idős embereket képessé tesszük arra, hogy minél tovább aktívak maradjanak a társadalomban és a gazdaságban. Ezt a gyakorlatban úgy célszerű értelmezni, hogy a 65 év feletti korosztály tagjainak meg kell kapniuk a lehetőséget arra, hogy szabadon döntsenek arról, mivel töltik a munka világából történő kilépésük révén felszabaduló idejüket: tanulással, munkával, pihenéssel, társadalmi aktivitással, önkéntességgel vagy ápolás és gondozás igénybevételével. Az aktív idősödés koncepciójának lényege, hogy nemcsak a gazdasági aktivitásra, a munkára és produktivitásra helyezi a hangsúlyt, hanem mindenféle (pl. társadalmi, közösségi) aktivitást egyaránt fontosnak tekint, akár megfizetik, akár nem, hiszen bármilyen céllal kifejtett aktivitás hasznos lehet a társadalom egésze, egy helyi közösség, vagy az egyén számára egyaránt. Az aktív időskor alapelveit már az ezredforduló környékén nemzetközi szinten is igyekeztek definiálni. Ebben hangsúlyos szerepet kap a jogok és kötelezettségek vetületében a függetlenség, a társadalmi részvételhez, a méltósághoz, a gondoskodáshoz és az önkiteljesítéshez való jog, másfelől az egyén számára megfogalmazódó azon kötelezettséget, miszerint az egyénnek is mindent meg kell tennie azért, hogy aktív maradjon. Ennek érdekében az idősebb generációk társadalmi aktivitásának, egészségének, öngondoskodási képességének megőrzésében a szociális és egészségügyi rendszerek prevencióra és egészségmegőrzésre alapozott működését, valamint a gazdasági, államigazgatási, oktatási és társadalmi szervezetek tevékenységét integrálni és összehangolni szükséges. [\[8\]](#)

Az Európai Unió az elmúlt évtizedben jelentős előrelépést tett a társadalom elöregedéséből eredő kihívások felismerésében és a szükséges feladatok meghatározásában. Annak érdekében, hogy az egyes tagállamok azonosíthassák és mérhessék az idősödéssel kapcsolatos gazdasági és politikai intézkedések hatékonyságát, valamint az idősödésben rejlő gazdasági és társadalmi lehetőségek kiaknázását, az Egyesült Nemzetek Szervezete Európai Gazdasági Bizottságának (UNECE) koordinálásával egy évtizeddel ezelőtt kidolgozták az Aktív Idősödés Indexét (Active Aging Index), amely átfogó módon értékeli az idősek életkörülményeit és lehetőségeit.

Az Aktív Idősödés Index egy olyan eszköz, amellyel mérhetővé és összehasonlíthatóvá válnak az idős emberek aktív és egészséges időskorából eredő feladatok és lehetőségek az egyes országokban. A mutató több tényező figyelembevételével azt méri, hogy az idősek milyen szinten képesek önálló életet élni, részt vesznek-e a munkaerőpiaci folyamatokban, szerepet vállalnak-e társadalmi tevékenységekben, és milyen mértékben képesek aktívan megöregedni. Az Aktív Idősödés Index 22 mutatóból áll, amelyeket 4 tartományba csoportosítottak a szakértők. Az indexértékek 0 és 100 között mozognak, a magasabb értékek pedig az idős emberekben rejlő potenciál nagyobb kihasználását jelzik. A mérési rendszer kidolgozói szerint az alkalmazás során a maximális 100 pont elérése nem reális és nem is szükséges, de a legmagasabb eredmények elérése egy ország esetében hasznos és előremutató cél lehet. Az Aktív Idősödés Index 2012 óta kínál lehetőséget arra, hogy az egyes országok az Európai Unió felméréseiből és statisztikai adatokból rendszeresen számszerűsítsék az aktív idősödés területén elért eredményeiket. [\[23\]](#)

Az index mutatói közül az időskorúak foglalkoztatása esetében az 55-59, 60-64, 65-69 és 70-74 éves korosztály foglalkoztatási rátáját mérik, amely az idősek munkaerő-piaci részvételét jelzi egy adott országban. A második a „Társadalmi részvétel” elem, amely olyan mutatókat foglal magában, mint az önkéntesség, a gyermekekről való gondoskodás nagyszülőként, a felnőttekre irányuló gondozási tevékenység és a politikai részvétel, amely szintén jelentős arányt képvisel. Az önálló, egészséges és biztonságos életvitel fő mutatói közé tartozik a fizikai aktivitás, a sport és testmozgás, az egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés, az önálló életvitel és háztartás, a pénzügyi biztonság, a fizikai biztonság és az egész életen át tartó tanulás területe. A negyedik fő terület az aktív idősödés társadalmi környezetének elemzésére utal, ahol az 55 éves korban várható élettartam, az 55 éves korban várható egészséges élettartam, a mentális egészség, valamint az IT

eszközök használata, a társas kapcsolatokba való beágyazottság és részvétel, továbbá az iskolai végzettség mutatói kerülnek értékelésre az adott ország vonatkozásában.

Az Aktív Idősödés Indexe tehát egy olyan mérőeszköz, amely bemutatja az idős emberek aktív és egészséges idősödésében rejlő gazdasági és társadalmi lehetőségeket, illetve kiaknázatlan potenciált az egyes országokban. A mutatók azt mérik, hogy az idős emberek milyen szinten élnek önálló és teljes életet, milyen mértékben vesznek részt a munkaerőpiacon, milyen társadalmi és közösségi tevékenységeket végeznek, és milyen életkilátásokkal, egészséggel és készségekkel rendelkeznek. Az Aktív Idősödés Indexe tehát olyan összehasonlítási alapot teremt, amellyel az Európai Unió és a számszerűsítésben részt vevő országok átfogó képet kaphatnak az idősödő társadalommal kapcsolatos stratégiáik hatékonyságáról, a lehetséges beavatkozásokról, így az egyes országok helyzete összehasonlíthatóvá válik. Az index egyik előnye, hogy elsősorban az idősödésben rejlő lehetőségeket hangsúlyozza, vagyis az idősödési folyamatot annak pozitív oldaláról igyekszik értelmezni és elemezni, és az indikátorokon keresztül próbálja meghatározni a szükséges beavatkozási, illetve fejlesztési területeket.

Valójában az Aktív Idősödés Indexének összes fő mutatója komplex lehetőséget kínál a felsőoktatási intézményeknek a közvetlen és közvetett bekapcsolódásra. Kiemelten fontos területek lehetnek az idős emberek foglalkoztatási mutatóinak javítását, a társadalmi részvétel elősegítését, valamint az önálló, biztonságos és egészséges idős kor támogatását célzó beavatkozások. Az Aktív Idősödés Indexében meghatározott szempontok összetett mutatói kiváló lehetőséget kínálnak arra, hogy az egyetemek az aktív idős kor támogatását célzó programjaikat célirányosan és hatékonyan, a helyi igényeket és a társadalom egészének érdekeit figyelembe véve határozzák meg és alakítsák ki.

Az utóbbi évtizedben az aktív idősödés koncepciója kiegészült új szempontrendszerrel is, így az elmúlt időszakban egyre több empirikus tanulmány és tankönyv is vizsgálta és értelmezte a pozitív és sikeres idősödés megélésének külső és belső feltételeit, személyes és infrastrukturális igényeit. [2] [9] Amennyiben az idősödést nem csupán a veszteségek – képességek, önállóság, társak elvesztése – megélésének korszakaként, hanem egy sokkal összetettebb jelenségnek, mint például a gazdasági és társadalmi aktivitás megőrzése lehetőségének tekintjük, és az egyén szempontjait, illetve az egyén és közösség kapcsolatának dinamizmusát is igyekszünk figyelembe venni, akkor egyre inkább indokolt lehet a sikeres idősödés, a pozitív idősödés fogalmának bevezetése és alkalmazása, ami túlmutat a 65 év felettiek szellemi, fizikai vagy munkaerő-piaci tevékenységén, és utat nyit új paradigmák, összetettebb és sokrétűbb megközelítések felé. Mindez magában foglalhatja az egészség megőrzését, a fizikai és munkaerő-piaci aktivitáson túlmenően az étellel való elégedettséget, az egyéni és közösségi életcélokat, a sikert, az értelemkeresést, a céltudatosságot, az optimizmust, a pozitív érzelmek túlsúlyát, a személyes fejlődést, a tudásmegújítás képességét, a mentális egészséget, a tudás és kompetencia megszerzésének élményét, a teljesítményt, az alkotás szubjektív és közösségi örömét, a „jó ügyek” iránti elkötelezettséget, az ellenállóképességet, a vitalitást, a társadalmi elfogadást és a méltóságteljes idős kor megélését. [10]

Az egyetemek rendkívül összetett és átfogó szerepüknek köszönhetően nemcsak az aktív idősödés elősegítéséhez, hanem a pozitív és sikeres idősödés élményéhez, az idősebb korban is sikerként megélt egyéni és közösségi fejlődéséhez is jelentősen hozzájárulhatnak. Ha az aktív és pozitív idős kor kérdését összetett, multiplikátor hatású társadalmi jelenségnek tekintjük, akkor felismerhetjük, hogy minden erőfeszítésünk, amit ezen a területen elértünk, jelentős lépést jelent közös társadalmi céljaink, jólétünk és társadalmunk fenntarthatósága felé.

6. Egyetemek szerepvállalása az aktív idősödés támogatásában

A felsőoktatási intézmények kulcsszereplői a tudományos és akadémiai életnek, nemzetközi kapcsolataik révén aktív részesei a globális szellemi és kulturális folyamatoknak, a vidéki felsőoktatási intézmények regionális szinten is meghatározó szereplői a gazdasági és társadalmi fejlődésnek, fontos feladatot látnak el a térség innovációs és versenyképességi potenciáljának fenntartásában. Az egyetemek, mint egy adott település, térség vagy régió legnagyobb tudományos műhelyei, tudásközpontjai jelentős hatást gyakorolhatnak gazdasági és társadalmi környezetükre, közvetlenül kapcsolódnak a munkaerőpiaci és vállalati igényekhez. Az egyetemek küldetése, hogy az oktatás és kutatás terén szerzett több évtizedes, esetenként évszázados tapasztalataikat minél

szélesebb körben hozzáférhetővé tegyék, elősegítsék a tudományos, innovációs, kulturális, művészeti teljesítmények, tudományosan megalapozott ismeretek terjesztését, átfogó hasznosítását. Az akadémiai ismeretek társadalmasítása jelentősen növelheti az adott régió innovációs teljesítményét, és nagyban hozzájárulhat a közösségi jóllét és a társadalmi aktivitás elősegítéséhez.

Az egyetemek a társadalmi felelősségvállalás jegyében alapvető dokumentumaikban rögzítik a természeti és társadalmi környezet hosszú távú fenntartása, a gazdasági és társadalmi fejlődés előmozdítása iránti elkötelezettségüket, valamint a társadalmi integráció, az esélyegyenlőség, az egészségmegőrzés, a társadalmi aktivitás és jólét elősegítése iránti felelősségvállalásukat. Tekintettel a demográfiai és gazdasági változásokra, napjainkban egyre fontosabbá válik, hogy a felsőoktatási intézmények mindennapi működésükben, stratégiai céljaik megfogalmazásában figyelembe vegyék az idősödő generációk tapasztalatait, oktatási, tudományos ismeretszerzési, kulturális, művészeti és kulturális igényeit. A legújabb munkaerőpiaci és infokommunikációs kihívások – úgy, mint a régi/új munkaerőforrások bevonása, új szakmák, munkaformák és módszerek megjelenése, a sokoldalú kompetenciafejlesztés igénye, a digitalizáció, a mesterséges intelligencia – egyre nagyobb igényt teremtenek az idősebb generációk képességeinek fejlesztésére, a tudás folyamatos megújítására, a munkaképesség hosszú távú megőrzésére, a generációk közötti együttműködés erősödésére. Egyre több egyetem ismeri fel az egész életen át tartó tanulás, a társadalmi aktivitás és a generációk közötti tudástranszfer fontosságát.

A legmodernebb tudományos eredmények, gyakorlati és szakmai ismeretek, valamint az egyetemek által képviselt kulturális értékek átadása jótékony hatással lehet az idősebb generációk lelki és szellemi egészségének megőrzésére, gazdasági és társadalmi szerepvállalásuk fejlesztésére, közéleti tevékenységük előmozdítására, a generációk közötti kapcsolatok erősítésére, valamint a pozitív idősödés elősegítésére. Az egyetemek idősebb generációkkal kapcsolatos tevékenységét nagyban elősegítheti, hogy jelentős gazdasági-társadalmi kapcsolatokkal rendelkeznek, több évtizedes működésük során általában jelentős kapcsolati tőkét halmoztak fel, és széles gazdasági, társadalmi kapcsolatrendszerrel rendelkeznek az egykori hallgatók és az alumni közösség tagjai révén. Mindezen lehetőségekre alapozva az elmúlt évtizedekben a felsőoktatási intézményekben számtalan jó gyakorlat, módszertani újítás, tudástranszfer és tudásterjesztési forma jelent meg az idősebb generációk oktatása, képzése terén, és több egyetemen is igen népszerűvé és rendszeressé váltak a "szenior" kurzusok, tanfolyamok vagy előadások. Az életkorbarát szemlélet, az aktív időskor koncepciójának széleskörű elterjedése, a szakmai és módszertani eredmények folyamatos fejlesztése és átadása, a jó gyakorlatok megosztása is együttesen támasztja alá azt az igényt, hogy a magyarországi és a Kárpát-medencei magyar nyelvű felsőoktatási intézmények „szenior” egyetemi hálózatot hozzanak létre. Ez a kezdeményezés magában foglalja a tudomány és kultúra értékalapú közvetítésében érintett és érdekelt közművelődési, közgyűjteményi intézmények, egyesületek és felnőttképzési szervezetek, főiskolák részvételét is.

Az egyetemek tudományos kutatási és oktatási alapfeladataik ellátása mellett már napjainkban is nagymértékben hozzájárulnak az aktív, pozitív és sikeres időskor támogatásához, az Aktív Idősödés Index értékeinek növeléséhez, és az idősebb generációk gazdasági, társadalmi, tudományos aktivitásának, részvételének bővítéséhez, valamint az egészségesebb és komplexebb életminőséghez. Mindez jelentős mértékben egybeesik az egyetemek társadalmi felelősségvállalásával és alapvető küldetésével. A pozitív idősödés támogatása sok esetben az alapfeladatok ellátása mellett és annak megfelelően is megvalósítható, és sokszor már meglévő vagy kiaknázatlan erőforrások felhasználásával is sikeresen alkalmazható.

Ha az egyetemekre, mint a tudományos tevékenység, a szellemi és kulturális értékek innovációs központjaira, a tudásátadás és tudománynépszerűsítés csomópontjaira tekintünk, akkor az alapfeladatok ellátása nagyon jól kombinálható és harmonizálható a társadalom egészét érintő pozitív és sikeres idősödés programjának támogatásával. Az alábbiakban azokat a fő fókuszterületeket jelöljük ki, ahol beazonosíthatjuk és meghatározhatjuk azokat az egyetemi tevékenységeket, projekteket és alapfeladatokat, amelyek az aktív és pozitív időskor támogatásához kapcsolhatók.

1. Oktatás, képzés, kompetenciafejlesztés: tudásmegújítás és kompetenciafejlesztés a munkaerőpiaci igényekhez, az életkori sajátosságokhoz és az egyéni igényekhez igazodva:

- a tanulási hajlandóság elősegítése,
 - második karrier projektek,
 - az egyetem képzési portfóliójához igazodó élethosszig tartó tanulási programok,
 - digitális kompetenciák fejlesztése,
 - az internet és a közösségi média használata, informatikai biztonság,
 - pénzügyi tudatosság és biztonság.
2. Jó közérzet és egészségmegőrzés: a testi-lelki egészség megőrzésének támogatása, boldog, elégedett és sikeres időskor elérése:
- akciók és projektek a pozitív és sikeres idősödés koncepciójának megvalósítása érdekében,
 - egészségmegőrzés, betegségmegelőzés,
 - államigazgatási és ellátórendszerek használata,
 - időskori fizikai tevékenységek, mozgás és sport időskorban,
 - a kognitív és mentális egészség megőrzése,
 - szellemi és fizikai kikapcsolódás,
 - szabadidős, rekreációs és szellemi tevékenységek,
 - fenntarthatóság, környezettudatosság.
3. Közösségi szerepvállalás: közösségszervezés, generációk közötti együttműködés és a társadalmi hasznosság megtapasztalása:
- generációk együttműködése,
 - az Alumni közösség fejlesztése,
 - szociális kompetenciák fejlesztése, a társadalmi elszigeteltség elkerülése,
 - mentálhigiéné,
 - társadalmi tevékenység, önkéntesség, jótékonykodás elősegítése,
 - az „aging” elleni küzdelem, a negatív előítéletek és az idősekkel szembeni diszkrimináció elleni fellépés,
 - az idősödés pozitív kommunikációja.
4. „Citizen science”, közösségi tudomány: a közös tudás bővítése és a közös tudásban rejlő lehetőségek kiaknázása, a társadalom innovációs képességének fejlesztése:
- az Egyetem erőforrásaihoz és szolgáltatásaihoz való hozzáférés a tudásmegosztás és tudásteremtés céljából,
 - autentikus tudománykommunikáció és tudományos ismeretterjesztés – harc a hamis- és áltudományok ellen,
 - multidiszciplináris megközelítés, a tudományos és kulturális sokszínűség erősítése,
 - generációk együttműködésével elérhető legmagasabb innovációs kapacitás megteremtése,
 - állampolgári tudomány – az idősek tapasztalatainak, „lassú és mély tudásának” bevonása a tudományos együttműködésbe a közös tudás jegyében,
 - nemzetközi együttműködési és mobilitási programokban való részvétel.

Ezek a fókuszterületek, illetve a hozzájuk tartozó szegmensekben számos felsőoktatási intézmény indított már sikeres projektet, és ért el kézzelfogható, konkrét eredményeket, ezért mindenképpen érdemes lehet a jó gyakorlatokat, pozitív példákat megosztani és összesíteni az egyetemek hálózatokba szervezésével, közös tudásbázis és kompetenciák létrehozásával. Erre kínál lehetőséget a „Közép-Európai Szenior Egyetemek Hálózata”, amely közös platform létrehozásával igyekszik elősegíteni, integrálni a hasonló elköteleződéssel rendelkező egyetemeket, az aktív és pozitív idősödés területén érintett és érdekelt szervezeteket. [\[14\]](#) [\[18\]](#)

A Közép-Európai Szenior Egyetemek Hálózata Szövetség tehát egy olyan felsőoktatási intézmények, szervezetek, testületek és magánszemélyek szakmai partnerségre alapuló szakmai közösségévé kíván válni, amely az aktív és pozitív idősödés elősegítésében, támogatásában érintett intézmények közötti kooperáció létrehozásával a tudományos, oktatási és kutatási együttműködés erősítését szolgálja a szenior korosztály érdekében.

A Közép-Európai Szenior Egyetemek Hálózata Szövetség fő célkitűzései:

- az aktív idősödés, az idősek társadalmi és gazdasági aktivitásának előmozdítása,

- a korbarát szemlélet megerősítése a felsőoktatási intézményekben,
- a szenior egyetemek oktatási, képzési eszközeinek módszertani fejlesztése, „best practice”-ek, a jó gyakorlatok megosztása, szenior „know how” módszertani fejlesztések,
- szenior kurzustananyagok fejlesztése, értékalapú, inkluzív ismeretanyag és módszertan kidolgozása,
- közös szakmai rendezvények megvalósítása, közös célok és értékek artikulációja,
- egyetemközi kutatások, innovációk elindítása, az interdiszciplináris szemléletmód erősítése,
- workshopok, tudományos rendezvények szervezése,
- a pozitív idősödés, a szeniorok szellemi, fizikai egészségmegőrzésének támogatása,
- a tudományok, a kultúra, a művészetek együttműködésének elősegítése,
- az érintett és érdekelt intézmények bevonása,
- élethosszig tartó tanulás módszertani és tanulástámogatási rendszerének fejlesztése.

A Közép-Európai Szenior Egyetemek Hálózata Szövetség az alábbi fő aktivitások mentén kívánja tevékenységét kifejteni:

- munkacsoportok kialakítása a főbb aktuális tematikák szerint,
- tudásmegosztás, információmegosztás, közös platformok kialakítása,
- szakmai és tudományos konferenciák, fórumok, rendezvények kezdeményezése,
- good initiative, best practice, networking,
- csatlakozó partnerek tájékoztatása.

Irodalomjegyzék

- [1] Bauer, B.; Nagy, M. T., „A népesség elöregedésének társadalmi hatásai Magyarországon”. In: P. Pillók, Á. Stefkovics, O. Hortay (szerk.), Századvég Riport 2021 - Társadalom, gazdaság és politika napjainkban. Budapest: Századvég Kiadó, pp. 405–432, 2022
- [2] Bene, Á.; Mór, M. (szerk.), „Pozitív Idősödés 1.” Debrecen: DUPress, p. 468, 2022
- [3] Berde, É.; Kuncz, I., „Az Aktív Idősödés Indexe (AAI) : az internet szerepe az AAI-ben.” *Szociológiai Szemle*, 29(1), pp. 33–57, 2019, DOI: <https://doi.org/10.51624/SzocSzemle.2019.1.2>
- [4] Bihari, I.; Czibere, I.; Csoba, J.; Kerekes, N.; Rác, A., „Az aktív idősödést támogató innovációk közép-európai gyakorlatai”, *Kapocs*, 14(2), pp. 46–55, 2015
- [5] Boros, J.; Gábor, D.; Monostori, J., „Idősödés”, In: J. Monostori, P. Őri, Zs. Spéder (szerk.), Demográfiai portré 2021. Budapest: KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, pp. 163–182, 2021
- [6] Branyiczki, R., „Az aktív idősödés egyéni tényezői : Az egészségi állapot és a munkaerő-piaci helyzet Magyarországon és Európában”. In: T. Kolosi, I. Szelényi, I. Gy. Tóth (szerk.), Társadalmi Riport 2020. Budapest: TÁRKI, pp. 263–280, 2020, DOI: <https://doi.org/10.61501/TRIP.2020.11>
- [7] CédrusNet Kecskemét (2025): <https://www.cedrusnetkecskemethu/innovativ-megoldasok-az-idosgondozas-es-munkahelyek-teren-a-se-health-es-a-cedrusnet-kecskemethu-kuldesetese/>. Letöltve: 2025.02.25.; <https://www.cedrusnetkecskemethu/>. Letöltve: 2025.03.10.
- [8] Farkas, G.; Gyarmati, A.; Molnár, Sz., „Az idősödő társadalom gazdasági és társadalmi kihívásai Magyarországon”, *Információs Társadalom*, 9(7), pp. 1–27., 2009, DOI: <https://doi.org/10.22503/infars.IX.2009.4.1>
- [9] Ferwagner, A., „Tevékeny idősor, aktív idősödés”, *Magyar Gerontológia*, 14 (Különszám), pp. 75–79, 2022a, DOI: <https://doi.org/10.47225/mg/14/Kulonszam/12178>
- [10] Ferwagner, A., „Tevékeny idősor, aktív és sikeres idősödés”, *Magyar Gerontológia*, 14 (41), pp. 73–96, 2022b, DOI: <https://doi.org/10.47225/mg/14/41/12758>
- [11] Fülöp, T., „Family history research: a possible form of preserving the mental and spiritual health of the elderly”. *Recreation*, 12(1), pp. 28–33, 2022, DOI: <https://doi.org/10.21486/recreation.2022.12.1.5>
- [12] Hablicsek, L.; Pákozdi, I., „Az elöregedő társadalom szociális kihívásai”, *Esély*, (3), pp. 87–119, 2004
- [13] Jászberényi, J., „A WHO Korbarát Városok projektje és jó gyakorlatai”, *Közelítések*, (3), pp. 134–151, 2023, DOI: <https://doi.org/10.25116/kozelitesek.2023.3-9>
- [14] Közép-Európai Szenior Egyetemek Hálózata (2024): www.keszeh.hu. Letöltve: 2024.12.16.
- [15] KSH: Fenntartható fejlődés indikátorai (2023): <https://ksh.hu/s/kiadvanyok/fenntarthato-fejlodes-indikatorai-2023/> Fenntartható Fejlődési Célok. Az aktív korúak és idősek aránya. <https://www.ksh.hu/sdg/4-19-sdg-1.html>. Letöltve: 2025.02.22.
- [16] Molnár, Sz.; Sárközy, E., „Az aktív idősödés társadalmi modellje : társadalmi innovációs kísérlet Kecskeméten”. *Információs Társadalom*, 16(4), pp. 85–93, 2016, DOI: <https://doi.org/10.22503/infars.XVI.2016.4.5>
- [17] Molnár, Sz. (2024): Egyetemek szerepvállalása az aktív idősödés támogatásában. Nemzetközi konferencia a Közép-Európai Szenior Egyetemek Hálózatának létrehozása céljából. 2024. dec. 16. <https://www.cedrusnetkecskemethu/egyetemek-szerepvallalasa-az-aktiv-idosodes-tamogatásban-nemzetkozi-konferencia-a-kozep-europai-szenior-egyetemek-halozatanak-letrehozasa-celjabol-2/> Letöltve: 2025. 03. 10.

- [18] Molnár, Sz., "Társadalmi fenntarthatóság a szuperidős társadalmakban", *Gradus*, 12(3), 2025, DOI: <https://doi.org/10.47833/2025.3.ART.002>
- [19] Raffael, M.; Trásy, L., "Aktív idősödés : az idősödés társadalmi jelentősége a statisztikai adatok alapján". *Kapocs*, (1), pp. 3–12, 2023. Online: http://epa.niif.hu/02900/02943/00092/pdf/EPA02943_kapocs_2023_2-3_003-012.pdf. Letöltve: 2025.03.02.
- [20] Schiller, E.; Dörner, H.; Antesberger, K., "A felsőoktatás szerepe az aktív idősödés támogatásában: intergenerációs tanulás során szerzett tapasztalat vizsgálata az időskorúak és felsőoktatási hallgatók esetében", *Magyar Pedagógia*, 124(1), pp. 49–67, 2024. DOI: <https://doi.org/10.14232/mped.2024.1.49>
- [21] Szakonyi, B.; Vassányi, I.; Mantur-Vierendeel, A.; Loi, D.; Correia, G.; Blažica, B., "Turntable : The Co-creation of a Digital Solution Supporting Older Adults in Active Ageing". In: *Information and Communication Technologies for Ageing Well and e-Health*, ICT4AWE 2021-2022. (Communications in Computer and Information Science) Springer, 1856, pp. 3-16, 2023, DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-37496-8_1
- [22] Understanding the Ageing Workforce - Defining a Research Agenda. *National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine*. Washington, DC: The National Academies Press, 2022, DOI: <https://doi.org/10.17226/26173>. Letöltve: 2025.02.23.
- [23] UNECE – The Active Ageing Index. Online: <https://unece.org/population/active-ageing-index>. Letöltve: 2025.03.03.
- [24] World Health Organization 2023: *National programmes for age-friendly cities and communities* - a guide. Online: <https://www.who.int/teams/social-determinants-of-health/demographic-change-and-healthy-ageing/age-friendly-environments/national-programmes-afcc>. Letöltve: 2025.03.10.